

En konkurrenskraftskompass för EU

Statsrådsberedningen

Dokumentbeteckning

COM(2025) 30 Celexnummer 52025DC0030

Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet,
Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt
Regionkommittén: En konkurrenskraftskompass för EU

Sammanfattning

Meddelandet om en konkurrenskraftskompass för EU presenterades den 29 januari 2025 av Europeiska kommissionen. Kommissionen konstaterar att Europa har visat en stark förmåga att hantera kriser, men står nu inför utmaningar som hotar dess framtida tillväxt och konkurrenskraft. För att möta dessa utmaningar krävs ett skifte i fokus mot innovation, industriell utveckling och ekonomisk säkerhet. Kommissionen redogör i meddelandet för kommande initiativ. Regeringen välkomnar meddelandet och den riktning som kommissionen pekar ut för arbetet med konkurrenskraftsfrågorna i EU. Regeringen anser generellt att EU:s konkurrenskraft behöver stärkas genom stärkt produktivitet och förbättrade ramvillkor. Förutsättningarna för

forskning, innovation och kommersialisering behöver stärkas genom bl.a. förbättrad användning av immateriella tillgångar som patent, liksom förbättrade förutsättningar för startups och scaleups att etablera sig och växa i Europa. Regeringen vidhåller en restriktiv hållning till statsstöd. Regeringen konstaterar att det kommer att krävas stora investeringar för att möjliggöra den gröna och digitala omställningen. Regeringen anser att det fortsatt i huvudsak är privat kapital som behövs och välkomnar att konkurrenskraftskompassen understryker behovet av att mobilisera mer privat kapital vid sidan av offentliga investeringar. Konkurrenspolitiken och konkurrenstillsynen bör även fortsatt ha sin grund i de grundläggande principerna att konkurrens skapar incitament för företag att vara innovativa, bli mer effektiva och konkurrenskraftiga, leder till lägre priser och högre kvalitet på produkter och tjänster och i förlängningen till produktivitet och tillväxt. Detta kan bidra till att understödja andra för EU viktiga mål. Regeringen verkar för minskad detaljreglering och att värna utrymmet för social dialog så att arbetsmarknadens parter, på EU-nivå och nationell nivå, ges möjlighet att hitta passande villkor och underlätta omställningen.

Aviserade initiativ i meddelandet kommer att analyseras närmare allt eftersom initiativen presenterats av kommissionen.

1. Förslaget

1.1 Ärendets bakgrund

Meddelandet om konkurrenskraftskompassen bygger vidare på Mario Draghis rapport om EU:s framtida konkurrenskraft, som presenterades den 9 september 2024 och som togs fram på initiativ av EU-kommissionens ordförande. Meddelandet hänvisar även till andra rapporter och initiativ, såsom Enrico Lettas rapport om framtiden för EU:s inre marknad, som presenterades den 18 april, den strategiska agendan som antogs av rådet den 27 juni 2024 och en förklaring om en ny konkurrenskraftsgiv som antogs i Budapest på informella ER den 8 november 2024. EU-kommissionen framhåller att meddelandet om en konkurrenskraftskompass för EU ska vägleda arbetet de kommande fem åren och att det återger prioriterade initiativ för att bidra till att göra Europas ekonomi mer dynamisk.

1.2 Förslagets innehåll

I meddelandet om en konkurrenskraftskompass för EU drar kommissionen slutsatsen att Europa har visat en stark förmåga att hantera kriser men står nu inför utmaningar som hotar dess framtida tillväxt och konkurrenskraft, där bl.a. produktiviteten halkar efter USA och beroendet av strategiska resurser skapar sårbarheter.

Kommissionen konstaterar att EU behöver fokusera på innovation, industriell utveckling och ekonomisk säkerhet och att det finns ett tydligt mandat att prioritera tillväxt och investeringar mot bakgrund av Antwerpen- och Budapestdeklarationerna, rådets strategiska agenda samt Enrico Lettas, och Mario Draghis rapporter om den inre marknaden respektive EU:s konkurrenskraft.

Kommissionen framhåller att EU:s politik och medlemsstaternas nationella politik bättre måste samordnas kring gemensamma mål för att förstärka varandra. Eftersom många policyinstrument, från beskattning till arbetsmarknadslagstiftning eller industripolitik, till stor del eller delvis ligger i händerna på medlemsstaternas regeringar, är nationella reformer och investeringar en förutsättning för att stärka Europas konkurrenskraft och välbefinnande.

Kompassen inleds med åtgärder på tre områden hämtade ur Mario Draghis rapport om EU:s framtida konkurrenskraft: att stänga innovationsgapet, en gemensam färdplan för en konkurrenskraftig grön omställning, samt minskade beroenden och stärkt säkerhet. Under respektive avsnitt presenterar kommissionen kommande åtgärder och initiativ som ska bidra till respektive område under de kommande åren.

Meddelandet återger därefter åtgärder och initiativ under fem horisontella områden. Dessa är:

- 1 att minska den regulatoriska komplexiteten,

- 2 att möjliggöra tillräcklig storlek på den inre marknaden och undanröja hinder,
- 3 att möjliggöra nödvändiga investeringar med en sparande- och investeringsunion och en moderniserad EU-budget, samt
- 4 att främja kompetens för konkurrenskraft och kvalitet i arbetet, samtidigt som social rättvisa säkerställs.
- 5 Till sist handlar meddelandet om att skapa ett verktyg för att bättre samordna politik på EU- och nationell nivå för att mål på olika nivåer ska stödja varandra.

Tre åtgärdsområden för att stärka konkurrenskraften

Att stänga innovationsgapet

Det första åtgärdsområdet som lyfts i meddelandet är målet att stänga innovationsgapet mellan EU i förhållande till USA och Kina. Kommissionen konstaterar att ett nytänkande kring hela innovationscykeln behövs för att säkerställa industrins framtid i EU. Det innebär att hinder för att starta och skala upp företag i Europa, i form av fragmenterade marknader och regelverk, , brist på innovationsstöd, bristfällig hantering av immateriella tillgångar och brist på riskkapital, behöver åtgärdas. Lägre tillväxtutsikter för nystartade företag och högre kostnader för misslyckanden försvagar enligt kommissionen europeiska företags attraktivitet

från ett investerarperspektiv. Konkurrenspolitiken utgör enligt kommissionen en viktig hävstång för att stärka Europas konkurrenskraft. En effektiv konkurrenstillsyn skyddar rättvis konkurrens och skapar incitament för företag att vara innovativa och effektiva. Mot bakgrund av den globala kapplöpningen med att utveckla djupgående teknik och banbrytande innovationer och för att hålla jämna steg med framväxande marknader och innovation inom teknikområdet krävs en ny ansats inom konkurrenspolitiken som är bättre inriktad på EU:s gemensamma mål, särskilt där det är relevant att stödja utfasningen av fossila bränslen i EU:s industri, som gör det möjligt för företag att expandera på globala marknader samtidigt som lika villkor på den inre marknaden alltid säkerställs. Kommissionen framhåller att EU bör öka digitaliseringen och integrera artificiell intelligens i hela ekonomin för att lyfta Europas produktivitetstillväxt, framför allt i sektorer där EU traditionellt har varit starka för att behålla sin konkurrensfördel.

En gemensam plan för grön omställning och konkurrenskraft

Kommissionen konstaterar att EU:s ambitiösa ramverk för att bli en klimatneutral ekonomi 2050 ligger fast. Idag står europeiska företag och hushåll inför höga och volatila energipriser till följd av strukturella faktorer. Europas beroende av rysk energi, gör det ännu viktigare att EU påskyndar omställningen till ren energi och främjar elektrifiering, enligt kommissionen. På kort sikt kan

energipriserna sänkas genom att effektivisera utformningen av nättariffer och beskattning samt genom en mer integrerad energimarknad. Kommissionen menar att Europa måste investera mer i att modernisera och utvidga sin energiinfrastruktur. Europa måste även bekämpa koldioxidläckage från sina industrier och minimera oavsiktliga läckage på värdekedjorna och möjliga åtgärder för att hantera de negativa konsekvenserna av exporten bör analyseras. Detta ska säkerställa en större genomslagskraft vid främjandet av global koldioxidprissättning samt lika villkor på den inre marknaden.

Minska problematiska beroenden och stärk säkerheten

Kommissionen bedömer i meddelandet att EU måste integrera säkerhetspolitik och öppen strategisk autonomi i sin ekonomiska politik, mot bakgrund av att det globala ekonomiska systemet är splittrat av geopolitisk konkurrens och handelsspänningar. Kommissionen konstaterar samtidigt att säkerhet och motståndskraft kan bli drivkrafter för konkurrenskraft och innovation.

Kommissionen framhåller att en öppen handelspolitik, handel med tredje land och effektiva partnerskap är en förutsättning för Europas välbefinnande och att minska beroenden. Kommissionen betonar samtidigt att risken med alltför fåtal leverantörer för varor och tjänster kan skapa beroenden i strategiska sektorer. Som

svar bör EU minska sitt beroende av enskilda eller få leverantörer inom viktiga strategiska sektorer genom återvinning, innovation och forskning, riktat ekonomiskt stöd för etablering eller främjande av inhemska bearbetnings- eller tillverkningskapaciteter samt skapandet av reservkapacitet och lager, liksom bilaterala och multilaterala partnerskap för diversifiering. Vidare avser kommissionen att utveckla ekonomiska säkerhetsstandarder för centrala leveranskedjor tillsammans med G7-partners och andra likasinnade aktörer.

En annan risk som kommissionen belyser är att företag avstår från långsiktiga investeringar inom områden med stor osäkerhet, bl.a. till följd av en ojämn spelplan globalt. För att jämna ut spelplanen kommer EU fortsätta att tillämpa tillgängliga skyddsåtgärder, kontrollsystemet för utländska subventioner, samt arbeta för att modernisera WTO:s regelverk.

Kommissionen framhåller att EU behöver ta itu med problemen kring orättvis konkurrens och överkapacitet som ofta orsakas av statsstöd och aggressiva exportstrategier. Kommissionen menar att den offentliga sektorn har en central roll i att jämna ut spelplanen och aviserar att den kommer att föreslå en "europeisk preferens" för upphandling som avser strategiska sektorer och tekniker.

För att stärka Europas säkerhet vill kommissionen se ett starkare försvarssamarbete medlemsstater emellan och beskriver bland annat ett antal utmaningar och behov av satsningar på försvarsindustriområdet. Kommissionen ska återkomma till dessa genom ett Vitpapper med förslag på åtgärder. Kommissionen framhåller ökade cyberhot, där den offentliga och privata sektorn bör samarbeta, samt klimathot, där den anser att medlemsstater måste förbättra sin motståndskraft genom att integrera klimatanpassningar i sin samhällsplanering. Till sist nämns att medlemsstaterna måste förbättra vattenhantering och infrastruktur som berörs av den ökande vattenbristen.

Fem horisontella möjliggörare för konkurrenskraft

Enklare, mindre komplex, snabbare: säkerställ att EU:s lagstiftning är konkurrenskraftig

Kommissionen beskriver att regelbördan har blivit en broms för europeisk konkurrenskraft. För att återställa Europas konkurrenskraft krävs att regler är proportionella, stabila, sammanhängande och teknikneutrala. Därmed måste hela EU agera för enklare regler och påskynda administrativa processer. Här kan ökad digitalisering såsom mer användande av artificiell intelligens bistå i utvecklingen.

Att dra full nytta av den inre marknaden

EU:s inre marknad och den fria rörligheten är avgörande för att europeiska företag ska kunna nå en storlek där de är konkurrenskraftiga globalt. Dock finns det fortfarande handelshinder på den inre marknaden och nya tillkommer. Kommissionen lyfter särskilt hinder inom tjänstesektorn samt potentialen i att ytterligare integrera energisektorn, elektroniska kommunikationer, finansiella marknader samt försvarssektorn. Kommissionen aviserar att ytterligare harmoniseringsåtgärder kommer presenteras i syfte att både fördjupa den inre marknaden och förenkla regler.

En sparande- och investeringsunion och en moderniserad EU-budget

Kommissionen konstaterar att EU står inför stora finansieringsbehov för att nå redan överenskomna mål. Det handlar om att finansiera innovation, den gröna omställningen, digitalisering, ny teknik och att skala upp kollektiva nyttigheter såsom infrastruktur. Kommissionen drar slutsatsen att EU och medlemsstaterna behöver bli bättre på att mobilisera privata investeringar, inklusive från institutionella investerare och att använda offentlig finansiering på ett mer fokuserat sätt. Det noteras att företag i EU är mycket beroende av banklånefinansiering. Kommissionen menar att EU måste utveckla djupare och mer likvida kapitalmarknader för att kunna finansiera framtidens tillväxtsektorer och att det är nödvändigt att stimulera

risktagande hos privata investerare genom att använda offentliga medel i form av investeringar och stöd. Vad gäller EU-budgeten är denna allt för splittrad med begränsad samordnad strategisk styrning, enligt kommissionen. För att åtgärda detta aviserar kommissionen ett nytt ramverk för att samordna prioriteringar om konkurrenskraft på nationell och EU-nivå, i kombination med en ny konkurrenskraftsfond som förutses i nästa långtidsbudget.

Stöd till kompetens och kvalitet i arbetet medan social rättvisa säkerställs

Kommissionen framhåller att grunden till EU:s konkurrenskraft är de europeiska medborgarna och att effektiv socialpolitik med utgångspunkt i den europeiska pelaren för sociala rättigheter är centralt för ett konkurrenskraftigt Europa. Europas arbetsmarknad genomgår en djupgående förändring och kompetensgap samt brist på arbetskraft är ett faktum, enligt kommissionen. Exempelvis rapporterar nästa fyra av fem små och medelstora företag svårigheter att finna personal med rätt kompetens. Kommissionen vill se en bättre matchning mellan arbetskraftens kompetens och arbetsmarknadens behov bl.a. genom ökat fokus på vuxnas lärande, rättvis mobilitet, att attrahera och integrera högkvalificerade arbetare från tredje länder och erkänna olika former av fort- och vidareutbildning som möjliggör för människor att arbeta inom EU. Genom den europeiska planeringsterminen kommer kommissionen att uppmuntra medlemsstaterna att

modernisera sociala skyddssystem. Avslutningsvis framhåller kommissionen vikten av att pensionsreformer kombineras med initiativ som främjar längre arbetsliv, ett aktivt och hälsosamt åldrande och mer inkluderande arbetsmarknader.

Ett verktyg för att samordna konkurrenskraften

För att lyckas uppnå gemensamt uppsatta mål anser kommissionen att EU-politiken behöver samordnas effektivare med nationell politik. Kommissionen aviserar därför ett verktyg för att samordna konkurrenskraftspolitik, baserat på utformningen av den europeiska planeringsterminen och NextGenerationEU. Verktyg ska till en början användas inom vissa utvalda områden och för projekt som anses vara av strategisk vikt. Hit hör exempelvis energi- och transportinfrastruktur, digital infrastruktur och bioteknik.

1.3 Gällande svenska regler och förslagets effekt på dessa

Meddelandet utgör inte bindande lagstiftning.

1.4 Budgetära konsekvenser och konsekvensanalys

Kommissionens meddelande har inga omedelbara budgetära effekter nationellt eller på EU-nivå, eftersom det inte utgör bindande lagstiftning. I meddelandet redogör dock kommissionen för aviserade initiativ som kan komma att få budgetära effekter nationellt och på EU-nivå.

2. Ståndpunkter

2.1 Preliminär svensk ståndpunkt

Regeringen välkomnar kommissionens meddelande om en konkurrenskraftskompass för EU. EU behöver stärka konkurrenskraften för att säkerställa en positiv utveckling för tillväxt, handel och jobb i unionen samt för att klara klimatomställningen. Ökad tillväxt är också en förutsättning för Europas säkerhet i en alltmer utmanande omvärld.

Som utgångspunkt anser regeringen att stärkt produktivitet och goda ramvillkor är förutsättningar för EU:s konkurrenskraft.

Regeringen verkar för att fortsätta åtgärder på konkurrenskraftsområdet fokuserar på en fördjupad inre marknad genom bl.a. ökad efterlevnad, borttagande av handelshinder för tjänster, regelförenkling och minskad regelbörda för företag, ökad öppenhet, regelbaserad handel och nya frihandelsavtal.

Regeringen välkomnar att kompassen lägger stor vikt vid att accelerera digitaliseringen och vid utveckling och användning av AI för att lyfta Europas innovation och produktivitet. Detta är av betydelse för att EU ska kunna hänga med i den alltmer tuffa globala konkurrensen. Regeringen anser därför att det är centralt att accelerera utvecklingen. Regeringen välkomnar att Sverige av det gemensamma företaget för ett europeiskt högpresterande datorsystem (EuroHPC) nyligen valdes ut som värdland för en av

sju europeiska AI-fabriker. Vidare anser regeringen att entreprenörskap, forskning och innovation är viktiga faktorer för ökad produktivitet och konkurrenskraft. Förutsättningarna för forskning, innovation och kommersialisering behöver stärkas genom bl.a. förbättrad användning av immateriella tillgångar som patent, liksom förbättrade förutsättningar för startups och scaleups att etablera sig och växa i Europa samt ökat fokus på kommersialisering av forskning och innovation inom strategisk teknik.

Regeringen verkar för minskad detaljreglering och att värna utrymmet för social dialog så att arbetsmarknadens parter, på EU-nivå och nationell nivå ges möjlighet att hitta passande villkor och underlätta omställning. Regeringen menar att bristen på utbildad och kompetent arbetskraft delvis kan lösas genom att öka andelen kvinnor i avlönat arbete. Ett ökat arbetskraftsdeltagande för kvinnor gynnar de enskilda medlemsstaternas tillväxt.

Regeringen anser att alla länder i unionen ska leva upp till målet om att investera 3 procent av BNP i forskning och innovation och ser därför positivt på att kommissionen i kompassen framhåller att den kommer att fokusera på strategiska prioriteringar, stärka det europeiska forskningsområdet och främja samarbete mellan universitet och näringsliv.

Regeringen delar bedömning i kompassen att höga energipriser är ett strukturellt problem för Europas konkurrenskraft. Fossila bränslen måste fasas ut och tillgången till stabil och fossilfri energi öka. Regeringen anser att det är viktigt med en teknikneutral ansats, där både förnybart och kärnkraft lyfts fram för att möta EU:s ambitiösa klimatmål och för att stärka Europas konkurrenskraft.

Regeringen anser vidare att den gröna omställningen behöver utgöra en motor för EU:s konkurrenskraft. För att uppnå EU:s höga ambitioner behöver de övergripande målsättningarna inom klimat- och miljöpolitiken ligga fast. Klimat- och miljöpolitiken möjliggör en modern europeisk konkurrenskraftig industri genom ett hållbart nyttjande av europeiska naturresurser som samtidigt bidrar till en ökad beredskap.

Regeringen instämmer i att EU behöver minska problematiska strategiska beroenden avseende bl.a. energi och vissa kritiska råmaterial för att stärka sin ekonomiska säkerhet. Det är dock centralt att detta görs på ett sätt som inte negativt påverkar konkurrenskraften för andra sektorer och samhällsberedskapen såsom tillgången till rent vatten och högkvalitativa livsmedel. Marknadsorienterade lösningar, inklusive nya frihandelsavtal, bör så långt som möjligt sökas för att begränsa dessa beroenden.

Regeringen delar kommissionens bild i kompassen att Europa behöver ta ett större ansvar för sin säkerhet. Den huvudsakliga vägen för att säkra Europas trygghet är att medlemsstaterna investerar tillräckligt i nationellt försvar genom sina nationella försvarsbudgetar. Detta kräver omprioriteringar. Vidare är åtgärder för att öka privat kapital i försvarsindustrin centralt. ESG-kriterier och riktlinjer som hindrar investerare från att investera i försvarssektorn kan försämra försvarsindustrins investeringsförmåga och i förlängningen försvarets tillväxt. EU kan stärka försvarsindustrins konkurrenskraft genom harmonisering av krav och förenkling av regelverk, liksom genom åtgärder för att underlätta samarbeten inom forskning och innovation.

Regeringen konstaterar att det kommer att krävas stora investeringar för att möjliggöra den gröna och digitala omställningen. Regeringen anser att det fortsatt i huvudsak är privat kapital som behövs och välkomnar att konkurrenskraftskompassen understryker behovet av att mobilisera mer privat kapital vid sidan av offentliga investeringar. Regeringen välkomnar därför att kompassen betonar behovet av att fördjupa EU:s kapitalmarknader.

Regeringen anser att konkurrenspolitiken och konkurrenstillsynen även fortsättningsvis bör baseras på de grundläggande principerna om att konkurrens skapar incitament för företag att vara innovativa och bli mer effektiva, att den leder till lägre priser och högre

kvalitet på produkter och tjänster och i förlängningen till produktivitet och tillväxt. Detta kan bidra till att understödja andra för EU viktiga mål. Regeringen kommer att analysera de aviserade åtgärderna inom konkurrensområdet när närmare information om innehållet har framkommit.

Regeringen anser att det är effektiv konkurrens som gör företag konkurrenskraftiga och inte subventioner. Vidare anser regeringen att stöd till företag inte är en generell eller långsiktigt hållbar lösning. Därtill anser regeringen att stöd, oavsett dess finansieringskälla, inte ska gå till etablerade bearbetnings- eller tillverkningsprocesser, eftersom det riskerar att motverka den nödvändiga omställningen av ekonomin. Stöd kan i stället vara motiverat om det hanterar ett tydligt marknadsmisslyckande som inte kan åtgärdas på ett mer effektivt sätt. Det kan framför allt handla om att främja utveckling av innovativ teknik för exempelvis grön omställning. Sveriges budgetrestriktiva linje ligger fast och det är viktigt att eventuella stöd inte tränger undan privat finansiering eller ökar den allmänna stödnivån inom EU.

Regeringen förespråkar en återgång till ett strikt statsstödsregelverk och kontroll. Ett sådant regelverk bör tillåta stöd endast där tydliga marknadsmisslyckanden föreligger. Det skulle framför allt kunna handla om utveckling av innovation för grön eller digital omställning. Det är viktigt att regelverket är evidensbaserat, målinriktat och proportionerligt. Regeringen anser

att en vidlyftig statsstödsregim är skadlig för den inre marknaden och leder till en statsstödskapplöpning såväl mellan medlemsstater som med tredjeland.

Långtidsbudgeten och den politik den finansierar behöver en enklare struktur, få tematiska områden och färre program. Detta för att skapa ändamålsenlig beredskap, flexibilitet och handlingsberedskap i en föränderlig värld, till exempel för att hantera kriser och säkerställa gränsskydd. En reformerad struktur behöver vara förenlig med bindande tak.

Fördelningen av befogenheter mellan nationell och EU-nivå som framgår av fördragen ska värnas i genomförandet av kompassen. Regeringen anser slutligen att det finns många nödvändiga politiska reformer och åtgärder som behöver genomföras i medlemsstaterna och inte kan överlåtas till EU. Det handlar t.ex. om förenkling av nationella regelverk, reformer av pensionssystem, utbildning och åtgärder på arbetsmarknadsområdet.

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

Medlemsstaternas ståndpunkter är ännu inte kända.

2.3 Institutionernas ståndpunkter

Institutionernas ståndpunkter är ännu inte kända.

2.4 Remissinstansernas och andra intressenters ståndpunkter

Meddelandet har inte remitterats.

3. Förslagets förutsättningar

3.1 Rättslig grund och beslutsförfarande

Ej tillämpligt då meddelandet inte innehåller förslag till lagstiftningsakter.

3.2 Subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna

Ej tillämpligt då meddelandet inte innehåller förslag till lagstiftningsakter.

4. Övrigt

4.1 Fortsatt behandling av ärendet

Meddelandet om en konkurrenskraftskompass för EU togs upp för diskussion i Ekofin-rådet den 18 februari. Därefter ska meddelandet diskuteras i konkurrenskrafts, telekom- och energisamt miljørådet.

4.2 Fackuttryck och termer